

Dierenwelzijn

Van onderhandelbare naar grondwettelijke waarde

Janneke Vink¹

Met de toenemende betrokkenheid van mensen bij andere dieren wordt de vraag steeds interessanter hoe dit engagement haar weerslag zou kunnen vinden in de structuren van de moderne democratische rechtsstaat. Terwijl men in Nederland voorlopig voldaan achterover lijkt te leunen na de civielrechtelijke erkenning dat dieren ‘geen zaken’ zijn, zijn de ontwikkelingen op het gebied van dierenrecht in het buitenland in volle gang.² Zo kennen verscheidene constituties van Europese landen inmiddels een bepaling die de zorg voor dieren tot een verantwoordelijkheid van de staat verklaart. In deze bijdrage wordt onderzocht of deze optie ook voor Nederland interessant zou kunnen zijn. Is het wenselijk dieren via een staatsdoelstelling in de Grondwet een plek in de constitutionele structuren van de Nederlandse staat te bieden?

1. Inleiding

Het Belgische Federaal Parlement bezint zich momenteel op een wetsvoorstel om ‘de zorg voor dieren als wezens met gevoel’ op te nemen in de Grondwet als algemene beleidsdoelstelling.³ Doordat de doelstelling hiermee grondwettelijke status zou verkrijgen, wordt zorgdragen voor het welzijn van dieren een bindende en dus minder vrijblijvende overheidsaangelegenheid. Met de beoogde grondwetswijziging tracht men wetgevend uiting te geven aan de breed gedeelde opvatting dat dieren bescherming verdienen omwille van hun eigen belangen.⁴ Bovendien tracht men recht te doen aan de wetenschappelijke stand van zaken op het gebied van dierlijke intelligentie en aan artikel 13 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, dat lidstaten kortgezegd opdraagt in hun beleid rekening te houden met dieren ‘als wezens met gevoel’.⁵ Met het aannemen van dit wetsvoorstel zou België zich aansluiten bij een reeks landen (Zwitserland, India, Brazilië, Slovenië, Duitsland, Luxemburg, Oostenrijk en Egypte) die reeds een soortgelijke grondwettelijke bepaling kennen.

In deze bijdrage wordt onderzocht of het aanbeveling verdient dat ook Nederland een staatsdoelstelling inzake dierenwelzijn opneemt in de Grondwet. Die vraag wordt benaderd vanuit twee perspectieven: het normatieve perspectief en het praktische perspectief. Voor een goed begrip van de grondwettelijke staatsdoelstelling wordt eerst de juridische betekenis van een dergelijke bepaling toegelicht (par. 2). Voorts komt het normatieve perspectief aan bod: kan de fundamentele keuze om dieren een plek in de Grondwet te geven gelegitimeerd wor-

den (par. 3)? Nadien wordt het praktische perspectief belicht: is de keuze voor het juridische middel opportuun (par. 4)? Tot besluit volgt een antwoord op de vraag of het wenselijk is een staatsdoelstelling inzake dierenwelzijn in de Nederlandse Grondwet op te nemen (par. 5).

2. Grondwettelijke staatsdoelstelling inzake dierenwelzijn: juridische betekenis en werking

Grondwettelijke staatsdoelstellingen vormen een relatief jonge, maar inmiddels jurisdictie-overstijgende categorie constitutionele bepalingen.⁶ Kenmerkend voor dit type bepalingen is dat het bindende bepalingen zijn die een bepaald aspect van het gemeenschappelijke goed constitutionele status verschaffen. Dit desbetreffende aspect verdient aandacht van primair de wetgever, hoewel dit tegelijkertijd ook bindend is voor de uitvoerende en rechtspreekende macht.⁷

Omdat het Nederlandse recht op dit moment nog geen grondwettelijke staatsdoelstellingen kent, is het enigszins lastig te voorspellen hoe de hier onderzochte hypothetische bepaling zou werken in de praktijk. Drie indicatoren kunnen hierbij echter enig houvast bieden. Dat zijn de constitutionele doctrine en ervaringen omtrent de algemene werking van staatsdoelstellingen, de doctrine en ervaringen omtrent staatsdoelstellingen specifiek op het gebied van dierenwelzijn in andere landen en de ervaringen met (de zorgplichten uit) sociale grondrechten in Nederland. Laatstgenoemde indicator kan echter slechts in beperkte mate van voorspellende waarde zijn. Hoewel sociale grondrechten ook inspanningsver-